

ПВНЗ «Кіровоградський інститут державного та муніципального управління Класичного приватного університету»

Кафедра фундаментальних та приватно-правових дисциплін

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник директора з
навчально-методичної та
наукової роботи

Г.Ю. Шаркова

_____ 2016 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО

(назва навчальної дисципліни)

галузь знань 0304 Право

напрямок підготовки 6.030401 Правознавство

форма навчання денна

(Шифр за ОПІ ВЗ 5)

Робоча програма з дисципліни «Земельне право» для студентів денної форми навчання за напрямом підготовки 6.030401 Правознавство, 2016 року

Розробник: Заставська Л.П. – професор кафедри фундаментальних та приватно-правових дисциплін, к.ю.н., професор, доцент

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри фундаментальних та приватно-правових дисциплін
Протокол від 1 вересня 2016 року № 1

Завідувач кафедри _____ (І.П. Зеленко)
(підпис) (прізвище та ініціали)

1 вересня 2016 року

Схвалено Науково-методичною комісією ПВНЗ «Кіровоградський інститут державного та муніципального управління Класичного приватного університету»
Протокол від 08 вересня 2016 року № 1

08 вересня 2016 року

Голова _____ Г. Ю. Шаркова

АНОТАЦІЯ

Системна деградація природного середовища, викликана порушенням природноресурсової та природоохоронної рівноваги, призвела до глибокої екологічної кризи у планетарному масштабі. Через складну екологічну ситуацію у більшості держав світу, погіршення загального екологічного стану в Україні вивчення законодавства у галузі охорони навколишнього природного середовища набуло пріоритетного і надзвичайно актуального значення. Застосування екологічного законодавства в умовах еколого-економічної кризи, розвитку ринкових відносин в державі є досить складним завданням і одним із основних напрямків роботи судів, органів прокуратури та органів внутрішніх справ України.

Земля належить нині і належатиме в майбутньому до найбільш важливих об'єктів матеріального світу. Цінність землі, її важливість для розвитку людства в цілому зумовили той факт, що земля є предметом правового регулювання багатьох галузей права, основною з яких є земельне право.

Предметом земельного права виступають суспільні відносини, обумовлені специфічними властивостями землі як їх об'єкта у тій частині, у якій вони регулюються нормами земельного права. Особливості земельних відносин полягають в тому, що їх виникнення і розвиток безпосередньо пов'язані з об'єктивними закономірностями розвитку людського суспільства і суспільного виробництва.

Основна мета навчальної дисципліни «Земельне право» – оволодіння теорією і методологією земельного права, вивчення законодавства у галузі землекористування, охорони та відтворення земельних ресурсів, формування навиків його застосування на практиці, вироблення у слухачів нового якісного стану екологічного мислення, формування культури особистості, яка проявляється в її еколого-правовій свідомості, мисленні, поведінці та практичній діяльності.

Проблемні питання дисципліни розкриваються, виходячи з положень теорії земельного права, аналізу сучасної системи нормативно-правових актів України, а саме: законів України, указів Президента України, постанов Кабінету Міністрів України, актів міністерств і відомств, які регулюють земельно-правові відносини, а також із аналізу практики правозастосування.

Структура курсу „Земельне право” побудована з урахуванням кола основних питань і комплексу юридичних проблем, які досліджуються під час викладання лекційного матеріалу і проведення практичних занять, що передбачають використання активних форм і методів еколого-правового навчання. Знання земельного права, отримані слухачами при вивченні даної дисципліни, сприятимуть підвищенню рівня правової культури слухачів та ефективному застосуванню норм земельного права у їх професійній діяльності.

**СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО»**

1. ОПИС ПРЕДМЕТА НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

<p style="text-align: center;">Курс: Підготовка (бакалаврів, магістрів, підвищення кваліфікації)</p>	<p style="text-align: center;">Напрямок, спеціальність, освітньо- кваліфікаційний рівень</p>	<p style="text-align: center;">Характеристика навчального курсу</p>
<p>Кількість кредитів, відповідних ECTS: 4,00</p> <p>Кількість національних кредитів 4</p> <p>Модулів: 2 Модуль 1. Загальні положення земельного права. Модуль 2. Право власності та право користування земельними ресурсами (земельною ділянкою)</p> <p>Змістових модулів: 3</p> <p>Загальна кількість годин: 144</p> <p>Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4,6 самостійної роботи – 6,8</p>	<p>Шифр та назва напрямку 0304 Право</p> <p>Шифр та назва спеціальності 6.030401 Правознавство</p> <p>Освітньо- кваліфікаційний рівень бакалавр</p> <p>Термін навчання: 4 роки</p>	<p>Денна форма навчання</p> <p>Нормативна</p> <p>Рік підготовки: 2016- 2017 н.р.</p> <p>Семестр: 6</p> <p>Лекції: 24 годин</p> <p>Практичні заняття: 32 годин</p> <p>Самостійна робота: 88 годин</p> <p>Вид контролю: Екзамен</p>

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Основна мета курсу «Земельне право» – оволодіння теорією і методологією земельного права, вивчення законодавства у галузі землекористування, охорони та відтворення земельних ресурсів, формування навиків його застосування на практиці, вироблення у слухачів нового якісного стану екологічного мислення, формування культури особистості, яка проявляється в її еколого-правовій свідомості, мисленні, поведінці та практичній діяльності.

Основним завданням вивчення даного курсу є:

ознайомити студентів із змістом правових інститутів земельного права, об'єктивними закономірностями їх становлення і розвитку;

сприяти глибокому засвоєнню правових категорій, передбачених земельним законодавством;

прищепити студентам уміння працювати з нормативно-правовими актами;
набути студентам навички практичного використання норм сучасного законодавства стосовно до конкретних ситуацій;

залучити студентів до активного обговорення теоретичних питань, навчити формулювати і чітко викладати свою думку, виявляти самостійність і творчий підхід до вирішення життєвих ситуацій;

ознайомити студентів із судовою практикою, роботою інших органів, що застосовують норми земельного права.

Студент повинен знати:

- фундаментальні поняття земельного права;
- загальні положення, принципи і методи земельного права;
- суб'єкти й об'єкти земельного права;
- підстави, умови і порядок набуття і реалізації прав на землю;
- підстави виникнення, зміни та припинення земельних правовідносин;
- систему управління і контролю органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування в галузі земельного права;
- організаційно-правове забезпечення соціального розвитку села;
- основні засоби економічного механізму регулювання земельних відносин і екобезпеки суспільства;
- правове забезпечення економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель.

Студент повинен уміти:

- розкривати зміст норм земельного права і використовувати їх у своїй практичній роботі;
- тлумачити чинне земельне законодавство;
- аналізувати діючий порядок та умови виконання норм земельного права;
- аналізувати процес удосконалення еколого-економічного

механізму управління землекористуванням та охороною земель;

- застосовувати чинне земельне законодавство під час розгляду справ у судах (господарських судах);
- складати господарсько-правові, юрисдикційні та інші акти;
- аналізувати міжнародні норми і системи земельного правового регулювання діяльності суб'єктів-землекористувачів.

Вивчення земельного права сприятиме підвищенню рівня їх обізнаності з основними напрямками та формами земельної правової політики нашої держави, засвоєнню положень законодавства, які регулюють земельні відносини, формуванню в них навичок застосування норм земельного права на практиці.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І.

Загальні положення земельного права

Тема 1. Предмет, метод, система та принципи земельного права

Поняття і предмет земельного права. Земельні відносини як самостійний вид суспільних відносин. Земля як природний ресурс, як територіальний базис, як засіб виробництва. Характерні риси землі.

Методи регулювання в земельному праві: імперативний і диспозитивний. Поняття рекомендаційного, санкціонуючого і делегуючого методів регулювання земельних відносин. Принципи земельного права: конституційні, загальноправові, спеціальні.

Співвідношення земельного права з суміжними галузями права – конституційними, адміністративним, цивільним, природноресурсовим і екологічним правом. Система земельного права як сукупність правових інститутів.

Тема 2. Джерела земельного права

Поняття і класифікація джерел за юридичною силою, предметом регулювання, характером правового регулювання, формою законодавчого акта тощо.

Конституційні основи земельного права та їх значення для розвитку земельного законодавства. Закони України як основні джерела земельного права. Земельний кодекс України як загальногалузевий кодифікований акт, що становить основу чинного земельного законодавства. Підзаконні нормативно-правові акти як джерела екологічного права (постанови Верховної Ради України, укази і розпорядження Президента України, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України, розпорядження міністерств та інших центральних органів виконавчої влади). Нормативні акти місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування як джерел земельного права.

Міжнародні конвенції, багатосторонні міждержавні угоди і двосторонні договори в регулюванні земельних відносин.

Тема 3. Управління землекористуванням та охороною довкілля

Загальна характеристика управління в сфері землекористування, охорони і відтворення земельних ресурсів. Поняття та види управління в сфері земельно-правових відносин. Правомочності місцевого самоврядування та його органів. Громадське екологічне управління та його призначення у демократичному суспільстві.

Система органів державного управління в галузі землекористування та охорони земель. Органи загальної та спеціальної компетенції поресурсної і спеціалізованої спрямованості. Правове становище Міністерства екології та природних ресурсів України. Правові форми та можливості громадського управління природокористуванням і охороною довкілля.

Поняття та зміст, загальна правова характеристика функцій управління в галузі природокористування та охорони довкілля. Організаційні функції управління. Запобіжно-охоронні функції управління.

Тема 4. Екологічні права та обов'язки землекористувачів

Поняття та особливості прав землекористувачів. Суб'єктивні і об'єктивні права землекористувачів.

Класифікація прав землекористувачів. Конституційні права на безпечне для життя та здоров'я довкілля, відшкодування шкоди, заподіяної їх здоров'ю та майну негативним впливом навколишнього природного середовища, одержання екологічної інформації. Права землекористувачів, встановлені спеціальними природноресурсовими кодексами, законами та земельно-правові відносини, передбачені підзаконними нормативними актами. Гарантії реалізації екологічних прав громадян.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II.

Право власності та право користування земельними ресурсами (земельною ділянкою)

Тема 5. Право землекористування та його види

Поняття і принципи права землекористування. Розкриття принципів похідності права користування від права власності на землю. Використання земельних ділянок за основним цільовим призначенням. Поєднання особливостей використання землі як основного засобу виробництва, просторово-територіального базису і природного ресурсу, пріоритетності екологічної безпеки при використанні земельних ресурсів, гарантованості прав на земельні ділянки і прав землекористувачів.

Право постійного, орендного і концесійного землекористування. Спільні і відмінні риси. Об'єкти і суб'єкти права постійного, орендного і концесійного землекористування.

Тема 6. Право власності на землю

Земля як об'єкт права власності, основні функції землі. Характеристика землі (земельної ділянки) як об'єкта правового регулювання, як об'єкта права власності.

Суб'єкти та об'єкти права власності на землю. Особливості правооб'єктності земельної ділянки. Поняття земельної правосуб'єктності. Поняття земельної правоздатності і земельної дієздатності.

Підстави виникнення права власності на земельні ділянки. Приватна природа права власності на земельні ділянки фізичних та юридичних осіб. Обмеження, пов'язані з виникненням права приватної власності на землю.

Право комунальної власності на землю. Державні земельні ресурси як основні джерело виникнення комунальної власності на землю. Територіальні громади як суб'єкти права комунальної власності на землю. Права територіальних громад на володіння, користування і розпорядження майновими об'єктами. Правомочності територіальних громад. Право державної власності на землю. Суб'єкти і об'єкти права державної власності на землю,

Тема 7. Підстави, умови і порядок набуття і реалізації прав на землю

Основні підстави й умови набуття прав на землю громадянами та юридичними особами.

Особливості набуття прав на землю територіальними громадами і державою. Умови і порядок придбання і передачі земельних ділянок громадянам. Умови і порядок надання земельних ділянок юридичним особам у постійне користування та в оренду. Виникнення та посвідчення прав на земельну ділянку.

Тема 8. Цивільно-правові угоди щодо земельних ділянок та їх продаж на конкурентних засадах

Поняття та особливості цивільно-правового обігу земельних ділянок. Поняття і класифікація ринку землі. Види земельного обігу. Спеціальні правила земельно-правових угод.

Види та зміст цивільно-правових угод щодо земельних ділянок. Класифікація цивільно-правових угод. Окремі види договорів щодо земельних ділянок: договору купівлі-продажу земельної ділянки, договору міни земельної ділянки, договору дарування земельної ділянки. Правове регулювання застави земельних ділянок. Особливості спадкування земельних ділянок. Продаж земельних ділянок на конкурентних засадах.

Тема 9. Правове забезпечення економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель

Загальна характеристика і зміст економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель. Поняття грошової, нормативної та експертної оцінки землі.

Правові засади плати за землю. Поняття земельного податку, орендної плати за землю. Пільги щодо плати за землю. Підстави притягнення до відповідальності за порушення законодавства про плату за землю. Відшкодування втрат сільськогосподарського виробництва. Перелік фізичних та юридичних осіб, які звільняються від відшкодування втрат сільськогосподарського виробництва.

Тема 10. Юридична відповідальність за порушення земельного законодавства

Поняття юридичної відповідальності за земельні правопорушення. Суб'єкти і об'єкти земельних правопорушень. Земельні правопорушення як підстава юридичної відповідальності. Класифікація земельних правопорушень. Види юридичної відповідальності за вчинення земельних правопорушень згідно чинного законодавства.

Кримінальна та адміністративна відповідальність за порушення земельного законодавства. Повноваження державних органів, на які покладено розгляд справ про адміністративні і кримінальні правопорушення. Поняття адміністративного проступку, адміністративного стягнення. Цивільно-правова відповідальність за порушення земельного законодавства. Дисциплінарна та матеріальна відповідальність за земельні правопорушення.

Проблема визначення спеціального (земельно-правового) виду юридичної відповідальності за порушення земельного законодавства.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п	Назва змістових модулів і тем	Всього годин	Модуль I Аудиторна робота			Модуль II Самостійна робота
			Всього	Лекції	Практичні	
1	2	3	4	5	6	7
Змістовий модуль I. Загальні положення земельного права						
1	Тема 1. Предмет, метод, система та принципи земельного права	12	4	2	2	8
2	Тема 2. Джерела земельного права	12	4	2	2	8
3	Тема 3. Управління землекористуванням та охороною довкілля	12	4	2	2	8
4	Тема 4. Екологічні права та обов'язки землекористувачів. МКР	12	4	2	2	8
Змістовий модуль II. Право власності та право користування земельними ресурсами (земельною ділянкою)						
5	Тема 5. Право землекористування та його види	16	8	4	4	8
6	Тема 6. Право власності на землю	16	6	2	4	10
7	Тема 7. Підстави, умови і порядок набуття і реалізації прав на землю	18	8	4	4	10
8	Тема 8. Цивільно-правові угоди щодо земельних ділянок та їх продаж на конкурентних засадах	16	6	2	4	10
9	Тема 9. Правове забезпечення економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель	16	6	2	4	10
10	Тема 10. Юридична відповідальність за порушення земельного законодавства. МКР	14	6	2	4	8
Всього		144	56	24	32	88

Вид контролю: екзамен

5. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ п/п	Назви змістових модулів та тем	Кількість годин
Змістовий модуль І. Загальні положення земельного права		
1.	Тема 1. Предмет, метод, система та принципи земельного права	2
2.	Тема 2. Джерела земельного права	2
3.	Тема 3. Управління землекористуванням та охороною довкілля	2
4.	Тема 4. Екологічні права та обов'язки землекористувачів	2
Змістовий модуль ІІ. Право власності та право користування земельними ресурсами (земельною ділянкою)		
5.	Тема 5. Право землекористування та його види	4
6.	Тема 6. Право власності на землю	4
7.	Тема 7. Підстави, умови і порядок набуття і реалізації прав на землю	4
8.	Тема 8. Цивільно-правові угоди щодо земельних ділянок та їх продаж на конкурентних засадах	4
9.	Тема 9. Правове забезпечення економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель	4
10.	Тема 10. Юридична відповідальність за порушення земельного законодавства	4
Разом:		32

6. САМОСТІЙНА РОБОТА

Зміст самостійної роботи з навчальної дисципліни “Земельне право” складають:

1. Самостійне опрацювання теоретичних питань курсу;
2. Підготовка до семінарських, практичних занять, опрацювання першоджерел та навчальної літератури;
3. Виконання індивідуальних завдань;
4. Написання рефератів.

№ п/п	Назви змістових модулів та тем	Кількість годин
Змістовий модуль І. Загальні положення земельного права		
1.	Тема 1. Предмет, метод, система та принципи земельного права	8
2.	Тема 2. Джерела земельного права	8
3.	Тема 3. Управління землекористуванням та охороною довкілля	8
4.	Тема 4. Екологічні права та обов'язки землекористувачів	8
Змістовий модуль ІІ. Право власності та право користування земельними ресурсами (земельною ділянкою)		
5.	Тема 5. Право землекористування та його види	8

6.	Тема 6. Право власності на землю	10
7.	Тема 7. Підстави, умови і порядок набуття і реалізації прав на землю	10
8.	Тема 8. Цивільно-правові угоди щодо земельних ділянок та їх продаж на конкурентних засадах	10
9.	Тема 9. Правове забезпечення економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель	10
10.	Тема 10. Юридична відповідальність за порушення земельного законодавства	8
Разом:		88

6.1. Підготувати реферати на наступні теми з дисципліни:

1. Поняття та загальна характеристика сучасних наукових шкіл земельного права.
2. Наукова спадщина професора Василя Зіновійовича Янчука.
3. Основні напрями розвитку науки земельного права в країнах СНД.
4. Основні напрями розвитку науки земельного права в країнах ЄС.
5. Проблеми реалізації принципів в земельному праві.
6. Проблеми адаптації земельного законодавства до законодавства ЄС.
7. Перспективи вдосконалення правового статусу селянства в Україні.
8. Проблеми реалізації права на продовольчу безпеку.
9. Еволюція земельних правовідносин в Україні.
10. Проблеми реалізації державної аграрної політики України.
11. Способи захисту й охорони права власності на природні об'єкти та їх ресурси.
12. Державний контроль за використанням і охороною земель.
13. Правове забезпечення ведення земельного кадастру.
14. Юридична природа членства у колгоспах та колективних сільськогосподарських підприємствах.
15. Загальне і особливе у відносинах членства у сільськогосподарських кооперативах та колективних сільськогосподарських підприємствах.
16. Юридична природа колективної демократії в управлінні сільськогосподарськими підприємствами кооперативного типу.
17. Проблеми правового регулювання внутрішнього управління фермерським господарством.
18. Проблеми правового регулювання праці і соціальних відносин у сільськогосподарських підприємствах.
19. Проблеми правового регулювання паювання майна у колективних сільськогосподарських підприємствах.
20. Проблеми правового регулювання приватизації майна радгоспів в Україні.
21. Проблеми правового регулювання відносин у сфері надання послуг сільського туризму у особистих селянських господарствах.
22. Проблеми цивільно-правової відповідальності за земельні правопорушення.

23. Проблеми матеріальної відповідальності за земельні правопорушення.
24. Проблеми дисциплінарної відповідальності за земельні правопорушення.
25. Проблеми застосування адміністративно-правової відповідальності за земельні правопорушення.
26. Проблеми застосування кримінально-правової відповідальності за земельні правопорушення.
27. Проблеми юридичної відповідальності за земельні правопорушення.
28. Проблеми цивільно-правової відповідальності за земельні правопорушення.
29. Проблеми матеріальної відповідальності за земельні правопорушення.
30. Проблеми дисциплінарної відповідальності за земельні правопорушення.
31. Проблеми застосування адміністративно-правової відповідальності за земельні правопорушення.
32. Проблеми застосування кримінально-правової відповідальності за земельні правопорушення.

7. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Види індивідуальних науково(навчально)-дослідницьких завдань:

- підготовка статті до друку;
- виступ на наукових конференціях (друковані тези);
- участь у інтернет-конференціях;
- участь у студентських олімпіадах;
- конспект з теми (модуля) за заданим або власно розробленим студентом планом;
- реферат з теми (модуля) або вузької проблематики;
- анотація прочитаної додаткової літератури з курсу, бібліографічний опис, історичні розвідки тощо;
- розроблення навчальних та діагностичних тестових завдань (з теми, модуля, курсу).
- виготовлення схем, розроблення структурно-функціональних схем.
- написання есе, творчих завдань тощо.

8. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Проблемні лекції, лекції з елементами бесіди, інтерактивні лекції, ілюстрація, розв'язування творчих завдань, евристична бесіда, навчальна дискусія, ділові ігри, тестування, анкетування.

9. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Поточний контроль (рейтинг) – оцінювання за результатами практичних занять.

Модуль контроль.

Контроль самостійної роботи (захист індивідуальних науково-дослідницьких завдань).

Підсумковий контроль (екзамен).

**Розподіл балів, які отримують студенти
з навчальної дисципліни**

Практичні заняття	Самостійна робота	Екзамен	Сума
60	30	10	100

Таблиця відповідності результатів контролю знань за різними шкалами та критерії оцінювання

Сума балів за 100-бальною шкалою	Оцінка в ECTS	Значення оцінки ECTS	Критерії оцінювання	Рівень компетентності	Оцінка за національною шкалою	
					екзамен	залік
90-100	A	відмінно	Студент виявляє всебічні, системні й глибокі знання навчального матеріалу, здатний використовувати набуті знання та вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища й факти. Мова логічно обгрунтована і граматично правильна.	Високий (творчий)	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	Студент виявляє вміння самостійно та аргументовано викладати матеріал, аналізувати явища й факти, робити самостійні узагальнення та висновки, правильно виконує навчальні завдання, виправляє допущені помилки, кількість яких незначна.. Відповіді досить повні, логічні, з елементами самостійності, але містять деякі неточності.	Достатній (конструктивно-варіативний)	добре	
75-81	C					
67-74	D	задовільно	Студент виявляє наявність знань лише основного матеріалу, відповідає по суті питання і в загальній формі розбирається у матеріалі, але відповідь не повна, нечітка, містить неточності, дає недостатньо правильні формулювання, порушує послідовність викладу матеріалу, відчуває труднощі, застосовуючи знання при рішенні практичних задач.	Середній (репродуктивний)	задовільно	
60-66	E					
менше 60	F	незадовільно	Студент не знає значної частини матеріалу курсу, допускає суттєві помилки при висвітленні основних питань, при формулюванні понять, на додаткові питання відповідає не по суті, не може провести зв'язок між теоретичним матеріалом і сучасною дійсністю, не може правильно вирішити конкретну задачу, зорієнтуватись в конкретній ситуації, робить велику кількість помилок в усній відповіді.	Низький (рецептивно-продуктивний)	незадовільно	незараховано

При розрахунку успішності студентів, слухачів з кожного модулю враховуються такі види робіт: аудиторна робота (практичні заняття); самостійна та індивідуальна роботи (виконання домашніх завдань, конспектування матеріалу, підготовка рефератів); модульний контроль

(виконання тестів, контрольних робіт з конкретного модулю).

Оцінювання проводиться за національною системою ("відмінно", "добре", "задовільно", "незадовільно").

Результат аудиторної роботи за конкретний модуль розраховується, як середньоарифметичне з усіх виставлених оцінок під час аудиторних занять цього модулю. Результат самостійної та індивідуальної роботи розраховується за такою ж формулою, як і результат аудиторної роботи.

Підсумкові бали (оцінка) з навчальної дисципліни за результатами модульних контролів визначаються, як середньоарифметичне результатів засвоєння окремих залікових модулів (модульних контролів).

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Конспект лекцій.
2. Методичні рекомендації для практичних занять.
3. Методичні рекомендації для індивідуальної та самостійної роботи.
4. Тести, ситуаційні задачі, завдання.
5. Модульна контрольна робота.

ЛІТЕРАТУРА:

Нормативна:

1. Конституція України від 26 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради – 1996 - № 30. – Ст. 141.
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. (в ред. від 04.03.2015 р.) - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www. rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua)
3. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991.–№41.
4. Водний кодекс України від 6 червня 1995 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www. rada.gov.ua>
5. Земельний Кодекс України від 25.10.2001 р. (в ред. від 06.09.2014 р.). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www. rada.gov.ua>
6. Лісовий Кодекс України від 21.01.1994 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www. rada.gov.ua>
7. Кодекс України про надра від 27 липня 1994 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www. rada.gov.ua>
8. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. (в ред. від 04.03.2015 р.) - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www. rada.gov.ua>
9. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. (в ред. від 04.03.2015 р.) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www. rada.gov.ua>
10. Кримінальний Кодекс України від 05.04.2001 р. (в ред. від 05.03.2015 р.) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www. rada.gov.ua>
11. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 34. – Ст. 445.
12. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – №41.
13. Положення про Міністерство екології та природних ресурсів України. Затв. Указом Президента України від 13.04.2011 р. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www. rada.gov.ua>
14. Про Міністерство аграрної політики та продовольства України: Положення. Затв. Указом Президента України від 23.04.2011 р. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www. rada.gov.ua>
15. Про Державне агентство земельних ресурсів України: Положення. Затв. Указом Президента України від 08.04.2011 р. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www. rada.gov.ua>
16. Про Державну екологічну інспекцію України: Положення. Затв. Указом Президента України від 13.04.2011 р. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www. rada.gov.ua>
17. Про Державне агентство водних ресурсів України: Положення. Затв. Указом Президента України від 13.04.2011 р. (із змінами, внесеними згідно з Указом Президента № 351/2013 від 27.06.2013). - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www. rada.gov.ua>
18. Про Державне агентство лісових ресурсів України: Положення. Затв. Указом Президента України від 13.04.2011 р. – [Електронний ресурс]. –

Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>

19. Про Міністерство аграрної політики України: Положення. Затв. Указом Президента України від 23.04.2011 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
20. Положення про громадських інспекторів з охорони довкілля, затверджене наказом України від 27.02.2002 р. // Офіційний вісник України. – 2002. – С. 265.
21. Положення про громадських мисливських інспекторів, затверджене наказом України від 01.03.2002 р. // Офіційний вісник України. – 2002. – № 13. – С. 277.
22. Положення про громадських інспекторів рибоохорони, затверджене наказом України від 09.10.2002 р. // Офіційний вісник України. – 2002. – № 44. – С. 296.
23. Про меліорацію земель: Закон України від 14.01.2000 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
24. Про державний контроль за використанням і охороною земель: Закон України від 19.06.2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – ст. 350.
25. Про об'єднання громадян: Закон України від 21.12.2000 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
26. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні: Закон України від 05.02.1993 р. (в редакції від 23.03.2000.) // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 27.
27. Про порядок надання екологічної інформації: Положення. Затв. Наказом Мінприроди від 18.12.2003 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
28. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
29. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 30. – Ст. 379.
30. Про охорону здоров'я. Основи законодавства України. // Голос України. – 1992. – 15 грудня.
31. Про екологічну експертизу: Закон України від 9 лютого 1995 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 8.
32. Про екологічний аудит: Закон України від 24 червня 2004 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
33. Про охорону атмосферного повітря: Закон України від 21 червня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 50.
34. Про зону надзвичайної екологічної ситуації: Закон України від 13 липня 2000 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
35. Закон України „Про надзвичайний стан” від 26.06.1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 37.
36. Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи: Закон України. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 13.

37. Про об'єкти підвищеної небезпеки: Закон України від 18 січня 2001 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
38. Перелік видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку. Затверджено Постановою КМУ від 27.07.1995 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
39. Про природно-заповідний фонд: Закон України від 16 червня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 34.
40. Про виключну (морську) економічну зону: Закон України. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 21.
41. Про рослинний світ: Закон України від 9 квітня 1999 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
42. Про тваринний світ: Закон України від 13 грудня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 18.
43. ГОСТ 175105-80. Охрана природы. Термины и определения. – М. – 24 с.
44. Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки, схвалені постановою Верховної Ради України від 5 березня 1995 р. №88/98-ВР// Відомості Верховної Ради – 1996 - № 30. – Ст. 141.
45. Закон України «Про державну експертизу землевпорядної документації» від 17.06.2004 № 1808-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 38 із змінами від 16.10.2012 року № 5462-VI / 5462-17.
46. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24 із змінами від 20.11.2012 року № 5498 VI/ 5498-17.
47. Закон України «Про місцеві державні адміністрації» від 09.04.1999 № 586-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 20 із змінами від 06.11.2012 року № 5477-VI.
48. Закон України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» Відомості Верховної Ради України (ВВР) 11.02.2010 року № 1878 –VI, (в редакції від 01.01.2013 року).
49. Науково-практичний коментар до Земельного кодексу України: – Х.: ТОВ «Одісей», 2002. – 495 с.
50. Науково-практичний коментар Земельного кодексу України / За ред. В.М. Кравчука. – К.: Істина, 2007. – 632 с.

Основна:

1. Земельне право України: Підручник / За ред. Погрібного О.О., Каракаша І.І. – К.: Істина, 2003. – 448 с.
2. Аграрное, земельное и экологическое право Украины: Учеб. пособие / Под ред. А.А. Погребного и И. И. Каракаша. – Харьков, 2000. – 398 с.
3. Земельне право: Підручник / За ред. В. І. Семчика і П.Ф. Кулиничка. – К., 2001. – 246 с.

4. Земельне право України: підручник / М.В. Шульга (кер.авт.кол.), Г.В. Анісімова, Н.О. Багай, А.П. Гетьман та ін.; За ред. М.В. Шульги. – К.: Юрінком Інтер, 2004.
5. Економіка землекористування та землевпорядкування: Навч. посіб. – К.: ТОВ ЦЗРУ, 2004. – 542 с.
6. Природоресурсна сфера України: проблеми сталого розвитку та трансформацій / Під заг. ред. Б.М. Данилишина. – К.: ЗАТ «Нічлава», 2006. – 704 с.
7. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України / Б.М. Данилишин, С.І. Дорогунцов, В.С. Міщенко та ін. – К.: РВПС України, 1999. – 716 с.
8. Андрейцев В. И. Земельная реформа: Приватизация. Экология. Право. – К., 1997. – 114 с.
9. Титова Н. Новий Земельний кодекс України: позитивні та негативні аспекти // Право України. – 2002. – № 4. – С. 75-82.
10. Дмитренко И. А. Законодательные основы земельных отношений в Украине.- Киев, 1993.
11. Шульга М.В. Актуальные правовые проблемы земельных отношений в современных условиях. – Харьков: Консул, 1998.
12. Реалізація права власності на землю: методичні рекомендації // Полтавське міське управління юстиції. – Полтава: ПМУЮ, 2013. – 25 с.

Додаткова:

1. Иконицкая И. А. Земельное право Российской Федерации: Учебник. – М., 2001. – 270 с.
2. Андрейцев В.И. Екологічне право. Особлива частина. – К.: Істина, 2001.
3. Крассов О. И Земельное право Учебник – М., 2000. – 210 с.
4. Колодій А. М., Копейчиков В. В., Лисенков С. Л. Теорія держави і права. Навч. посібник. – К., 1995. – 495 с.
5. Ковач Д.Л. Деякі аспекти виникнення права власності на землю у громадян України // Вісник Національного університету «Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого» – № 4 (15). – 2013. – С. 311-318.
6. Гетьман А.П. Вступ до теорії еколого-процесуального права України: Навч. посібник. – Харків: Основа, 1998.
7. Бусуйок Д. В. Обмеження прав на землю за законодавством України / Д.В. Бусуйок. – К.: Юрид. думка, 2006. – 143 с.
8. Скакун О. Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс): підручник / О. Ф. Скакун. – Х. : Еспада, 2006. – 776 с.
9. Петров В. В. Экологическое преступление: понятие и состав. – 1991. – №35-36. – 210 с.
10. Носік В. В. Право власності на землю Українського народу:

- монографія / В. В. Носік. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 544 с.
11. Право землепользования в СССР и его виды / Г.А. Аксененко, Г.С.Башмаков, Н. И. Краснов и др.; под ред. Г. А. Аксененка. – М.: Юрид. лит., 1964. – 548 с.
  12. Каракаш И. И. Право собственности на землю и право землепользования в Украине: науч.-практ. пособие / И. И. Каракаш. – К.: Истина, 2004. – 216 с.
  13. Николас А., Робинсон. Правовое регулирование природоиспользования и охраны окружающей среды в США.— М.: Прогресе, 1990.
  14. Петров В. В. Экологическое право России. – М.: БЕК, 1997.– 557 с.
  15. Красавчиков О. А. Юридические факты в советском гражданском праве / О. А. Красавчиков. — М.: Госюриздат, 1958. — 182 с.
  16. Законодавчі електронні бази даних мережі Інтернет: www.raga.gov.ua, www.nau.com.ua
  17. Пошукові інформаційні системи мережі Інтернет: www.google.com.ua, www.alta-vista.com, www.rambler.ru .